

Social Work & Education

© SW&E, 2019

УДК 316.614:004.946.5]-
053.67:37.013.42](045)

DOI: 10.25128/2520-6230.19.3.5

Нанулі Потьомкіна,
*аспірантка, Харківська
державна академія культури
м. Харків, Україна
potemkina.nanuli@gmail.com*

Article history:

Received: February 23, 2019

1st Revision: March 22, 2019

Accepted: September 30, 2019

Потьомкіна, Н. (2019). Кіберсоціалізація юні: соціально-педагогічний підхід. *Social Work and Education*. Vol. 6, No. 3. Ternopil-Aberdeen, 2019. pp. 269-284. DOI: 10.25128/2520-6230.19.3.5

КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЮНІ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПІДХІД

АНОТАЦІЯ. Поява і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) зумовили трансформацію в соціокультурному просторі сучасної людини. Так, сьогодні перебування в Інтернеті (Мережа) стало невіддільною частиною повсякденної реальності і своєрідною сферою життєдіяльності великої кількості людей. У даній статті розглядається співвідношення термінів «соціалізація», «медіасоціалізація» та «кіберсоціалізація». Детально зосереджена увага на процесі кіберсоціалізації, який обумовлений появою віртуального простору та є новим видом соціалізації. Аналізуються характерні особливості кіберсоціалізації в Інтернет-просторі, зокрема, переваги (дистанційне навчання, розвиваючі курси, інтерактивне спілкування з родичами та близькими, а також із представниками інших країн та ін.) та недоліки (розвиток кібер-залежності – гемблінг, залежність від соціальних мереж, сайти знайомств та ін.; ризик стати жертвою шахрайства й маніпулювань зловмисників, а також учасником протиправних дій: хакерство, кібертероризм та ін.), які впливають на соціальний розвиток молоді юнацького віку. Також зазначено, що молода генерація не має захисних якостей, умінь і навичок аби протистояти негативному впливу кіберпростору, а старше покоління, у свою чергу, не володіє належним соціальним досвідом за відсутності сучасних ІКТ за індустріальної доби. Зазначені характерні психовікові особливості юнацтва (прагнення до самостійності та визнання, бажання бути в центрі подій і змінювати соціальну дійсність та ін.), які спонукають молодь до активності та творчості у віртуальному просторі. Зокрема зазначено, що молоде покоління може виступати агентами перетворення кіберпростору, за рахунок своєї рішучості та вмотивованості на досягнення успіху. Застосовується соціально-педагогічний підхід для аналізу особливостей процесу соціального розвитку юні у віртуальному соціальному просторі для визначення галузевих особливостей трактування поняття кіберсоціалізація, задля зміцнення її позитивного соціально-виховного впливу, метою якого є гармонізація як реального, так і віртуального соціального середовища молоді генерації, зокрема і з її допомогою.

Ключові слова: Інтернет як новий медіа; кіберсоціалізація; переваги та недоліки кіберсоціалізації; юнь у кіберпросторі; соціально-педагогічний підхід до кіберсоціалізації.

Вступ

Прискорення темпів суспільного розвитку, зміна соціальних процесів й уявлень людини про них, підвищення ролі Інтернету (Мережа) як новітньої інформаційно-комунікаційної технології (ІКТ) поряд із поширенням мобільного зв'язку й технологій інтерактивного телебачення дозволяють розглянути проблему кіберсоціалізації в інформаційну добу як особливо актуальну. Молода генерація виступає найбільш активним користувачем і перетворювачем кіберпростору через те, що юність є періодом самовизначення, становлення характеру й набуття почуття дорослості, психологічної та фізіологічної еволюції, а Мережа, у свою чергу, надає їм для цього безмежні можливості. Варто зауважити, що попередні покоління не мають соціального досвіду захисту від негативного впливу віртуального світу, саме тому Інтернет, як новітній медіа та засіб отримання безмежної інформації й можливостей, з часом набуває таких рис для юні, що перетворюється на самодостатню реальність, яка заміщує її реальний світ. Перебуваючи за допомогою Інтернету в кіберпросторі тривалий час, юнаки та дівчата починають підкорюватися правилам віртуальної реальності: змінюються інтереси й уявлення про реальну соціальну дійсність; виникають нові потреби, цінності й мотиви; трансформуються стосунки з людьми та прояви соціальної активності. Зважаючи на це, перед юнацтвом постає надзвичайно складне завдання: самостійно опанувати вміння протистояти масовому маніпулюванню й збереженню власної соціальної ідентичності, навички відстоювати свої інтереси, при цьому наслідуючи загальнолюдські цінності попередніх поколінь і розвиваючи власну особистість як у реальному, так й у віртуальному соціальному середовищі. Все це є безпосередніми завданнями соціальної педагогіки, яка покликана цілеспрямованою соціально-педагогічною діяльністю підвищувати ефективність соціального розвитку соціальних суб'єктів, але вже в нових умовах кіберсоціалізації.

Аналіз останніх публікацій

Особливості процесу соціалізації людини в інформаційному суспільстві активно вивчають О. Білик, Н. Максимовська, А. Рижанова, Н. Сергієнко, К. Монтгомері (K. Montgomery), К. Лі (C. Lee) та ін. Людину в кіберпросторі, а саме особливості діяльності й спілкування юні у віртуальній реальності досліджують Г. Алтухова, І. Медведєва, К. Музиченко, М. Угольков, П. Валкенбург (P. Valkenburg), Дж. Ланьєр (J. Lanier) та ін. Явище кіберсоціалізації розглядається вже більше десяти років ученими як на теренах України, так і поза її межами. Так, зокрема, відомі дослідники таких галузей як філософія (О. Гаврилов, О. Єлхова, М. Сороцький та ін.), психологія (Р. Айсіна, Г. Алтухова, О. Арестова, Н. Бутрова, О. Войскунський, Н. Лебедєва,

О. Цариценцева та ін.), педагогіка (І. Березан, О. Вознюк, Ш. Ішкулова, В. Плешаков, М. Угольков та ін.), соціальна педагогіка (О. Білик, О. Кудашкіна, А. Рижанова, А. Тадаєва та ін.). Проте усталене визначення поняття кіберсоціалізація й особливості соціально-педагогічної гармонізації цього процесу щодо юнацького віку однозначно не сформульовані.

Метою даної статті є уточнення поняття кіберсоціалізація та визначення особливостей соціально-педагогічної гармонізації соціального розвитку представників юнацького віку щодо цього процесу.

Завдання: 1) співвідношення термінів «соціалізація», «медіасоціалізація» й «кіберсоціалізація»; 2) виявлення сутності й особливостей соціально-педагогічного підходу до кіберсоціалізації; 3) виокремлення позитивних і негативних наслідків стихійної кіберсоціалізації юні; 4) визначення можливостей соціально-педагогічного підходу в процесі гармонізації стихійного впливу кіберсоціалізації на соціальний розвиток юні.

Основна частина

Для того, щоб із соціально-педагогічного погляду вивчити процес кіберсоціалізації, підкреслити його переваги й недоліки щодо загального розвитку сучасного юнацтва та з'ясувати відповідне поняття, слід розглянути більш загальний термін «соціалізація». Дотримуючись соціально-виховної парадигми соціальної педагогіки (А. Вегеріна, Н. Максимовська, М. Максимовський, Ю. Нагорний, А. Рижанова та ін.), погоджуємося, що «соціалізація – це процес соціального становлення, розвитку й самореалізації через засвоєння (адаптацію), відтворення (інтеграцію), удосконалення (індивідуалізацію) соціальним суб'єктом культури соціуму в процесі стихійного й цілеспрямованого залучення до системи нових соціальних зв'язків...» (Рижанова, 2019, с. 20-21). Встановлено, що основними агентами соціалізації підростаючого покоління є сім'я, однолітки, школа й засоби масової комунікації (ЗМК) й Інтернет, як новий медіа. Зарубіжні дослідники К. Лі (C. Lee), К. Монтгомері (K. Montgomery) висловили наукову тезу щодо Інтернету як сучасного агенту соціалізації, стверджуючи, що «споживачі підсвідомо інтегрують Інтернет у власні життя...з часом вони вбачають цю технологію як частину їхнього способу існування, її використання стає інстинктом, а з цим інстинктом виходить новий набір переконань та очікувань щодо споживання...» (Lee, 2003). Проте, слід зазначити, що в жодному джерелі не виділені властиві агентам соціалізації характеристики, які б надали право Інтернетові набути статусу новітнього агента, або інституту соціалізації всупереч науковим положенням В. Плешакова й М. Уголькова, які над цим працюють (Плешаков, 2005, 2010, 2012, 2013; Угольков, 2012). Загальноповсюдність і неймовірна популярність нових медіа

вплинули на активізацію такого напрямку соціалізації – як медіасоціалізація, яка, у свою чергу, за визначенням О. Петрунько, означає процес соціальних перетворень особистості (тобто власне соціалізацію) під впливом медіа (Петрунь, 2010; Тадаєва, 2016). Інтернет є новітнім видом медіа й відповідно до цього – кіберсоціалізація є складовою медіасоціалізації, оскільки забезпечує соціальний розвиток особистості через кіберпростір, а саме – формує якісно нову складову соціальності особистості (за визначенням А. Рижанової це «...результат соціального виховання, що є проявом індивідуального творчого ставлення не лише до “суспільного буття”, як певної форми соціуму, але “соціального буття”, тобто й до сімейного, етнічного, релігійного, регіонального, глобального буття тощо» (Рижанова, 2004, с.36), а саме – кіберсоціальність. Вперше термін кіберсоціалізація був запропонований представником російської наукової школи, зокрема В. Плешаковим (2005), що дало поштовх для подальших досліджень у вітчизняній науці. Слід зазначити, що незважаючи на те, що сам автор відносить свої наукові дослідження до соціальної педагогіки, на наш погляд, його внесок у науку є більш психолого-педагогічним. Зокрема, запропоноване ним визначення, несе неоднозначне психологічне пояснення кіберсоціалізації, а саме: «кіберсоціалізація людини – соціалізація особистості в кіберпросторі – процес якісних змін структури самосвідомості й мотиваційно-потребової сфери індивідуума, який відбувається під впливом та в результаті використання людиною сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, ... в контексті засвоєння і відтворення ним культури в рамках особистої життєдіяльності.» (Плешаков, 2012). У своїх працях автор, розкриваючи зміст цього поняття, робить акцент на негативних проявах неконтрольованого використання ІКТ, зокрема на психологічних трансформаціях (створення віртуальної особистості відмінної від реальної, деформація звичних базових потреб й їх перетворення на різні прояви девіацій тощо), проте, слід зазначити, що й запропоноване визначення не дає чіткого розуміння, у чому саме проявляються ці якісні зміни структури самосвідомості. В. Плешаков продовжує поширення власних ідей через «Інформаційно-просвітницький інтернет-портал Ното Cyberus» та намагається запровадити нову галузь «кіберпедагогіка», предметом якої виступає кіберсоціалізація, а об'єктом – кіберпростір (Плешаков, 2010). Більшість вітчизняних і російських науковців поділяють думку В. Плешакова, проте, не зважаючи на те, що автори ґрунтуються на його не достатньо деталізованих наукових тезах, вони пропонують більш вичерпні обґрунтування специфіки цього явища. Так, Р. Айсіна (2018), Н. Бутрова з О. Цариценцевою (2014) та М. Сороцький (2012) поділяють думку, що кіберсоціалізація, як своєрідна сукупність феноменів, яка пов'язана із залученням людини до культури електронної комунікації, супроводжується засвоєнням цінностей, норм і правил,

які визначаються специфікою спілкування в кіберпросторі. О. Арестова, Л. Бабанін з О. Войсунським (1999) та О. Шахмартова (2011) схильні вважати, що кіберпростір – це альтернативна реальність, у якій кожна людина, не маючи психологічних бар'єрів (як, наприклад, сором'язливість при зустрічі віч-на-віч, страх не прийняття зовнішності та ін.) може виходити на відкриту комунікацію, розширюючи комунікативний простір, а також повністю перебудовувати власну життєдіяльність. О. Воєводскова (2017) та О. Вознюк (2017) вбачають у кіберсоціалізації процес взаємодії у віртуальній реальності, у результаті якого в людини якісно трансформуються психічні процеси (проходячи шлях від радості й ейфорії до занепаду й депресії) і як наслідок формується мозаїчна особистість без чітких уявлень і патернів поведінки. Зауважимо, що це твердження не може бути однозначним, оскільки подібні перетворення не є типовими для всіх користувачів і зазвичай мають подібний прояв у випадку надмірного використання Інтернету, та є проявом кібер-залежності. Також відзначимо, що ці наукові положення дають лише фрагментарне уявлення про кіберсоціалізацію й не відзначають її соціальної складової перетворення особистості через кіберпростір. Дотримуючись соціально-виховної парадигми соціальної педагогіки (О. Білик (2019, с.133), Н. Максимовська (2019, с.99, 105), А. Рижанова (2004), А. Тадаєва (2016) та ін.), вважаємо, що кіберсоціалізація є різновидом медіасоціалізації, що, в свою чергу, є видом загальної соціалізації, яка є об'єктом дослідження соціальної педагогіки. Погоджуємося з думкою А. Рижанової, що «кіберсоціалізація за своєю суттю є процесом становлення, розвитку та самореалізації віртуального соціального «Я»...» (Рижанова, 2019, с.23). Автор підкреслює, що в процесі кіберсоціалізації людина проходить аналогічні етапи якісних соціальних змін особистості, що й при звичній соціалізації: «кіберадаптація (засвоєння), кіберінтеграція (відтворення) та кіберіндивідуалізація (удосконалення) соціальним суб'єктом віртуальної культури людства в процесі стихійного й цілеспрямованого залучення до глобального інформаційного простору й системи нових віртуальних соціальних зв'язків і залежностей, що сприяє розвитку його віртуальної соціалізованості та впливає на реальну соціалізованість...» (Рижанова, 2019, с.23). Також слід додати, що в людини інформаційного суспільства починають з'являтися нові якості й психологічні новоутворення. Так, у науковому колі зарубіжних досліджень вже тривалий час фігурують поняття «кліпове мислення», яке передбачає можливість індивіда швидко переключатися з одного візуального об'єкта на інший і мозаїчно збирати інформацію під час серфінгу сайтами й інтернет-платформами; К. Лі (2003) наголошує на появі нової форми навчання – бріколаж («bricolage»), яка передбачає унікальний стиль мислення й навчання, під час яких індивід робить кілька справ одночасно. Проте дослідниця не відзначає якості й глибини отриманих знань під час подібного фрагментарного способу

засвоєння нової інформації. Погоджуємося з думкою П. Валкенбурга (P. Valkenburg) та Дж. Кантора (J. Cantor), що в сучасному інформаційному суспільстві питання кіберсоціалізації молоді постає особливо актуальним, оскільки молодь, виступаючи найбільш активним і мотивованим дослідником й основним користувачем новітніх ІКТ (Valkenburg, 2001), долучається до національного, європейського та глобального віртуального простору.

На нашу думку, перш ніж характеризувати особливості кіберсоціалізації молодого покоління слід виділити вікові межі й основні синонімічні терміни для позначення цього життєвого періоду. Ґрунтуючись на чинному законодавстві України, а саме – Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні від 1993 року (Закон України, 1993), в якому молоддю й молодими громадянами визначаються громадяни України віком від 14 до 35 років. Разом з цим зауважимо, що до 18 років молоді люди – це неповнолітні діти, навіть з урахуванням останніх поправок (Закон України, 2016) про зміну віку для отримання паспорту громадянина України з настанням 14-річчя. Зважаючи на нормативну базу та враховуючи психічні особливості, фізичні перебудови й соціальну ситуацію розвитку відповідно до наукових обґрунтувань О. Бедлінського (2011) та Е. Еріксона (1996), визначаємо юнацький вік межами 15-18 років. Узагальнюючи психовікові особливості 15-18 річних (Бедлінський, 2011; Обухова, 1995; Еріксон, 1996), підкреслимо, що юність – вік переходу до самостійності, період самовизначення, становлення характеру, формування психічної, ідейної та громадянської зрілості, формування світогляду, моральної свідомості й самосвідомості. Важливою психовіковою відмінністю юнацького віку є прагнення молоді бути в центрі подій суспільного життя та виступати активним членом соціуму, бути рушієм змін і перетворень. Вони прагнуть володіти останньою інформацією з життя не лише однолітків, але й видатних персон, ретельно спостерігаючи за подіями в їхньому житті. О. Шахмартова та О. Болтага відзначають, що не менш важливим виступає й прагнення до нових знайомств і змога створення «альтернативного Я» у віртуальних мережах (Шахмартова, 2011). Як зазначає А. Тадаєва, ці особливості ілюструють для нас якісно нову складову процесу соціалізації молоді людини, яка притаманна саме інформаційному суспільству, яка через Інтернет-простір впливає на зміни структури самосвідомості особистості. Автор вважає, що молоде покоління стає активним у віртуальному середовищі, тобто кіберпростір надає можливість для перетворення із соціального об'єкта на соціальний суб'єкт (Тадаєва, 2014), саме тому слід зазначити позитивні аспекти кіберсоціалізації й можливості, які надають молоді інновації. К. Лі (2003) та Д. Конрой (D. Conroy) відзначають, що унікальні особливості Інтернету, відмінні від традиційних ЗМК (швидкий доступ до інформації з усього світу, оперативність передачі даних, конфіденційність і

мобільність, доступність тощо.), разом із вибуховим прийняттям цієї технології юнацтвом перетворюють Інтернет на винятковий простір для їх життєдіяльності. П. Валкенбург та Дж. Кантор (2001), К. Лі (2003) та Д. Конрой, вважають Інтернет своєрідним віртуальним соціальним простором для соціального навчання, спілкування, соціальних відносин і сприяння почуттю приналежності до тієї чи іншої віртуальної субкультури й можливість залучення до національного, регіонального та світового соціального співтовариства. І, хоча, як зазначає Е. Тоффлер, взаємодія з людьми в кіберпросторі віртуальна, однак Інтернет постає могутнім джерелом інформації, яка є найціннішим скарбом в інформаційному суспільстві (Тоффлер, 2004). У мережі зазвичай відбувається спілкування «один до багатьох», на противагу звичному «один на один», а відсутність фізичних бар'єрів й оперативність дозволяє швидко поширювати інформацію для широкого загалу. Сучасна юнь завдяки ІКТ має змогу не лише спостерігати й відтворювати в ході оволодіння новими технологіями, як це було за часів попередніх поколінь, але й може виступати активним учасником і співтворцем з моделювання цього процесу та всього кіберпростору, зокрема його інформнаповнення. Інтерактивні можливості нових медіа (зокрема Інтернету) прокладають шлях до віртуального соціального простору, в якому молодь може: навчатися (не тільки в межах свого міста, а й поза країною); здійснювати шопінг; спілкуватися (обмінюватися інформацією, поглядами й новинами у чатах, на веб-сайтах, форумах та інших платформах); об'єднуватися в групи за інтересами (мережеві субкультури: аніме, туризм, кіно, спорт, музика та ін.); заводити стосунки (вікова потреба юні в почуттях і взаєминах, прагнення до кохання й відчуття близькості з іншою людиною); налагоджувати взаємодію (планування зустрічей, участь у різноманітних акціях, «challenge» – #14 днів без солодкого, #зроби щось наосліп, #облийся холодною водою та ін.). Вони можуть інтерактивно впливати один на одного й на кіберсередовище в цілому. Погоджуємося з Р. Айсіною щодо необхідності вводу нового терміну на позначення специфіки молоді, що соціалізується в кіберпросторі. Автор пропонує поняття «кібер-підлітки» (Айсіна, 2018), на позначення молоді активної популяції в Інтернеті. На нашу думку, варто виокремити й «кібер-юнь» як молодь XXI сторіччя, яка більшість свого часу проводить у кіберпросторі, пізнаючи та перетворюючи реальну соціальну дійсність через віртуальну реальність.

Слід враховувати, що, як і в кожному явищі, у нашому житті існує інший бік кіберсоціалізації, який віддзеркалює негативні аспекти цього процесу, які можуть згубно відгукнутися на особистості, що розвивається у випадку безконтрольного стихійного впливу. Як зазначає А. Бежевець, науковці К. Музиченко, В. Плешаков, Н. Сергієнко та М. Угольков відмічають, що внаслідок перебування в кіберпросторі протягом тривалого часу молодь втрачає зв'язок з реальністю, а

інколи навіть перестає розрізняти віртуальний і реальний світ, втрачає мовленнєві навички (не здатна обґрунтовано висловити свою точку зору), навички продуктивного спілкування з оточуючими й починає займати ворожу, агресивно-негативну позицію (Бежевець, 2015). Як наслідок, дослідники зазначають зміни в особистісних установках і типових патернах поведінки юні. Ці зміни зумовлені психовіковими особливостями й адаптаційними можливостями даного віку, оскільки саме молоді люди найкраще сприймають і засвоюють нову інформацію й легко пристосовуються до всіх технічних новацій (Бежевець, 2015; Угольков, 2012; Шахмартова, 2011). М. Угольков (2012) наголошує, що більшість юнаків і дівчат занурюється у віртуальний простір, щоб не відчувати себе «білою вороною» і бути у вирі подій. Як зауважує А. Чистяков (2006), частіше за все вони, намагаючись не залишатись осторонь і не почувати себе самотніми у реальному житті, проводять у віртуальній реальності все більше часу, тим самим наражаючи себе на небезпеки, які існують у кіберреальності: за відсутності реального соціального досвіду молодіж може стати жертвою шахрайства, кібертретування; потрапити під вплив людей, які пропагують девіантну поведінку; бути залученим до протиправних дій. О. Вознюк (2017) виокремив психологічний аспект негативного кіберсоціалізаційного впливу на особистість дітей та молоді, зокрема дослідник підкреслив, що комп'ютерні технології та програмне забезпечення побудовані таким чином, щоб навчати людину впливати на оточення маніпулятивно-директивним, інструментально-силовим чином, що, у свою чергу, має тенденцію призводити до девіантних, а іноді й делінкветних дій. Психолог Л. Обухова (1995, с. 110) наголошувала, що комп'ютери шкідливі для підростаючого покоління через прийняту в них двозначну логіку, яка сприяє формуванню в людини однозначного, «чорно-білого» антитворчого мислення. На наш погляд, це твердження може бути правильним у випадку, коли користувач Інтернету цілком замикається в так званому «інформаційному пузирі» (наслідок роботи мережових налаштувань, які через персоналізований контент надсилають обмежену інформацію у відповідності до попередніх запитів, не враховуючи широкий спектр тем та міжгалузеві зв'язки новин і подій). Слід також зауважити, що в молодій особи все менше виникає потреба у відвідуванні музеїв та галерей, а читання книжкових видань, зокрема художньої літератури, відходить на задній план і, як наслідок, відбувається примітивізація художньо-естетичної сфери людини й спотворення функціонального зв'язку між півкулями її головного мозку; недостатньо розвиваються механізми відтворювальної уяви. Влучним буде виділити наукове положення О. Вознюка (2017), що основною метою психофізіологічного розвитку індивіда вважається стан абсолютного синтезу обох півкуль мозку, а саме: лівопівкульові психічні процеси налаштовані на засвоєння звуко-вербальної інформації, яка, у свою чергу, може

трансформуватися в образно-емоційну сферу, що притаманна правопівкульовим психічним процесам, і навпаки. Як наслідок, можемо припустити, що під впливом нових медіа зменшилися міжпівкульові трансформаційні процеси; не маючи достатнього соціального досвіду комунікації в реальному житті, у молодого покоління знижується здатність до вербалізації та девербалізації інформації, тобто спроможність перетворювати слова в емоцію, а емоції в знаково-образну систему. Без цих навичок юнь втрачає здатність до творчого, чи навіть більше, інноваційного, бачення світу й нестандартних способів вирішення різноманітних завдань, які так важливі для інформаційної доби.

Сучасна молодіж, що виросла за інформаційної доби, це нове «кіберпокоління» з новими потребами і світосприйняттям. Сьогодні юнь може виступати як активний агент розвитку й перетворення кіберпростору відповідно до глобального соціального середовища, при цьому зберігаючи національну ідентичність. Тому вважаємо доцільним застосування соціально-педагогічного підходу по відношенню до соціального розвитку людей юнацького віку й їх соціального оточення, оскільки, як зазначає А. Рижанова (2004, с.368), сутність соціально-педагогічного підходу полягає в педагогізації всіх сфер культури й подолання стихійних складових соціалізації. Шляхом суб'єкт-суб'єктної взаємодії, з опорою на соціум і його виховний потенціал, через включення молоді в соціально значиму діяльність і в соціальні відносини в межах кіберпростору, соціальний педагог має змогу, беручи за основу соціальне виховання (за визначенням А. Рижанової є складником цілеспрямованого процесу соціалізації (Рижанова, 2019, с.21, 24), гармонізувати вплив процесу кіберсоціалізації на юнацтво: зменшити вплив стихійних факторів кіберреальності (спамові повідомлення, шахрайсько-маніпулятивні методи впливу, сміттєва інформація, девіантні Інтернет-угруповання, поширення фейкових новин та ін.) та підсилити позитивні прояви віртуального світу (дистанційне навчання, можливість доступу до найкращих галерей і бібліотек світу, спілкування з представниками інших країн, популяризація української культури та ін.), з метою розвитку віртуальної соціальності юні, що в подальшому сприяла б розквіту реальної соціальності.

Висновки

Отже, узагальнюючи проаналізоване в статті зазначимо, що кіберсоціалізація, як новий вид соціалізації особистості інформаційної доби, є наслідком вдосконалення ІКТ. Інтернет і віртуальна реальність стали потужними факторами (тобто частиною об'єктивної реальності), що впливають на соціокультурний розвиток молоді генератії. Застосування сучасних інформаційних технологій (сайти з відповідним контентом, акції, пости лідерів думок у Мережі та ін.) дозволяє через соціально-педагогічну гармонізацію підвищити ефективність

соціального розвитку юнацтва з метою їх успішної кіберсоціалізації. Підтримка й сприяння розвитку позитивних можливостей кіберпростору (паритетність віртуального й реального соціального «Я»; змога створювати власні соціальні віртуальні площини, а саме – автономні субкультури у віртуальному просторі без фізичних бар'єрів, які можуть продукувати зразки соціально-схвалюваної поведінки; допомога в дистанційному навчанні; забезпечення оволодінням навичками безпечного користування Інтернетом і захисту персональних даних; профілактика кібер-залежності та ін.). Тому, на наш погляд, соціальна педагогіка, як наука про соціальне виховання, особливо актуальна й дієва в контексті інформаційних перетворень суспільства, оскільки дає змогу впроваджувати новітні технології соціально-педагогічної гармонізації процесу кіберсоціалізації юні у віртуальному просторі, трансформуючи молоду «кібер-генерацію» в агентів перетворення кіберпростору у відповідності до вимог глобального світу, при цьому зберігаючи соціальну ідентичність (сімейну, національну, громадянську, релігійну та ін.).

У перспективах подальших наукових пошуків щодо означеної проблеми вважаємо, що слід обґрунтувати соціально-педагогічні програми з профілактики Інтернет-залежності в юні.

Література

Айсина, Р. М. (2018). Интернет как пространство киберсоциализации поколения X. Психология человека как субъекта познания, общения и деятельности. Москва: Изд-во «Институт психологии РАН», 2070-2077.

Арестова, О. Н. (1996). Коммуникация в компьютерных сетях: психологические детерминанты и последствия. *Вестник Московского университета. Психология*, 4, 14-20.

Бедлінський, О. І. (2011). Проблема періодизації підліткового віку в сучасному суспільстві. *Практична психологія та соціальна робота*, 2, 49-54.

Бежевець, А. М. (2015). Деякі аспекти кіберсоціалізації особистості. *Інформація і право*, 1(13), 140-144.

Бутрова, Н. Н. & Цариценцева, О. П. (2014). Содержание образа «Я-виртуальное» пользователей Интернета (на примере юношеского возраста). *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*, 12 (декабрь), 76–80.

Воеводскова, Е. Е. (н.д.). (2017). Зависимость от компьютерной виртуальной реальности. *Научная электронная библиотека Киберленинка*. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/zavisimost-ot-kompyuternoy-virtualnoy-realnosti>.

Вознюк, О. В. (листопад 2017 року). Негативні наслідки кіберсоціалізації. Режим доступу: http://eprints.zu.edu.ua/26318/1/stat_voznyuk.pdf.

Закон України (05.02.1993). Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні. *Відомості Верховної Ради України*, 16, Ст.167. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

Закон України (14.07.2016). Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України. *Відомості Верховної Ради України*, 34, Ст.593. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1474-19>.

Обухова, Л. Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. Москва: Тривола, 1995.

Петрунько, О. В. (н.д.). Медіасоціалізація, або соціалізація з медіа замість соціалізації з дорослими. Режим доступу: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/petrunko_0003.pdf.

Плешаков, В. А. (2005). Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности. *Проблемы педагогического образования: Сб. науч. Статей*, Вып. 21, 48–49. Москва: МПГУ-МОСПИ.

Плешаков, В. А. (2010). Киберсоциализация: социальное развитие и социальное воспитание современного человека. *Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова: Сер. Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика*, Том 16, 2, 15-18

Плешаков, В. А. (2012). Киберсоциализация человека: homo sapiens стал homo cyberus'om. Москва: МПГУ, «Прометей». Режим доступу: <http://www.homocyberus.ru/sites/default/files/homocyberus.pdf>.

Плешаков, В. А., Угольков Н. В. (2013). Интернет как фактор киберсоциализации молодежи. *Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова: Сер. Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика*, Том 13, 3, 117-119.

Рижанова, А. О. (2018). Актуалізація соціального виховання як умова прискорення розвитку України. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 1(315), 123-132.

Рижанова, А. О. та ін. (2019) Трансформація соціальної педагогіки та соціальної роботи в культурі інформаційного суспільства: колективна монографія (до 90-річчя ХДАК) [Монографія]. Харків: ХДАК. 208 с.

Рижанова, А. О. (2004) Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті: дис. ... доктора пед.наук. Луг. нац. пед. університет імені Тараса Шевченка, Луганськ.

Сороцкий, М. С. (2012). Виртуальное общение: приглашение к диалогу. *Научная электронная библиотека Киберленинка*. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/virtualnoe-obschenie-priglasenie-k-dialogu>.

Тадаєва, А. В. (2014). Кіберсоціалізація як складова соціалізації дітей молодшого шкільного віку в умовах інформаційного суспільства. *Вісник Харківської державної академії культури*, Вип. 42, 242-249.

Тадаєва, А. В. (2016) Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі: дис. ... к.пед.н. Харківська академія культури, Харків.

Тоффлер, Э. (1999) Третья волна. Москва: ООО "Фирма "Изд-во АСТ".

Трофимова, А. А. (2010). К вопросу о понимании термина «виртуальная реальность». *Омский научный вестник*, 6(92), 87-91.

Угольков, Н. В. (2012). Киберсоциализация старших школьников как социально-педагогический феномен. *Современные проблемы науки и образования*, № 5. Режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=7026>. (Дата обращения: 28.05.2019).

Чистяков, А. В. Социализация личности в обществе Интернет-коммуникаций (социокультурный анализ) [Электронный ресурс]: автореф. дис. док.соц.наук: 22.00.06 / Чистяков Анатолий Васильевич; Рост. гос. пед. ун-т. - Ростов-на-Дону, 2006. 54 с. Режим доступа: <https://www.disscat.com/content/sotsializatsiya-lichnosti-v-obshchestve-internet-kommunikatsii-sotsiokulturnyi-analiz>, свободный.

Шахмартова, О. М. (2011). Психологические аспекты общения в социальных сетях виртуальной реальности. *Известия ПГПУ им. В.Г. Белинского*, 24, 1002–1008.

Эрикссон, Э. (1996) Идентичность: юность и кризис: пер. с англ., общ. ред. и предисл. Толстых А.В. Москва: Прогресс, 344 с.

Lanier, J. (2010) You are not a Gadget: A Manifesto. N.Y. [Adobe Digital Editions version]. Retrieved from <https://cmapspublic3.ihmc.us/rid=1MHHS4T68-C8ZML1-6DRW/YouAreNotAGadget-Jaron%20Lanier.pdf>.

Montgomery, K. (2000) Conference Proceedings April, Youth and digital media: A policy research agenda. *Journal of Adolescent Health* [Adobe Digital Editions version]. Vol.27S, 61-68.

Christina, K. C. Lee, & Denise, M. Conroy (2003, December). The internet: a consumer socialization agent for teenagers, Proceedings Adelaide 1-3, University of Auckland ANZMAC, 1708-1715.

Valkenburg, P. M., & Cantor, J. (2001). The development of a child into a consumer, *Applied Developmental Psychology*, 22, 61-72.

YOUTH CYBER SOCIALIZATION: A SOCIAL-PEDAGOGICAL APPROACH

*Nanuli Potomkina, PhD student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine,
potemkina.nanuli@gmail.com*

ABSTRACT. *The emergence and development of information and communication technologies (ICT) have led to a modern human transformation in the sociocultural space. It's a fact that, today being on the Internet (Network) has become an integral part of day-to-day reality and a kind of life of a great number of people. The correlation of the following terms "socialization", "mediasocialization" and "cyber socialization" is discussed in the present article. The focus is on the process of cyber socialization, which is caused by the emergence of virtual space and arises as a new kind of socialization. It is analyzed defining characteristics of cybersocialization in the Internet, including advantages (distance learning, development courses, interactive communication with relatives and close people, as well as with representatives of other countries, etc.) and disadvantages (development of cyber dependency gambling, dependence on social networks, dating sites and others; the risk of becoming a victim of fraud and manipulation by abusers, and of illegal actions participant, hacking, cyberterrorism, etc.) that affect the social development of young people. It is also noted that the young generation does not have the protective qualities, skills and abilities to withstand the negative effects of cyberspace, and the older generation, in turn, does not have adequate social experience due to the absence of modern ICTs before. The psycho-age peculiarities of youth (the desire for independence and recognition, the desire to be at the center of events and change social reality, etc.), which encourage young people to be active and creative in the virtual space are noted. In particular, it is considered that the young generation can act as agents of cyberspace transformation at the expense of their determination and motivation to succeed. A socio-pedagogical approach is applied to analyze the features of the process of social development of youth in the virtual social space to determine the sectoral features of the cyber socialization interpretation of the concept, with the purpose of strengthening its positive social and educational influence, which aims to harmonize both the real and virtual social environment of the young generation with its help.*

Keywords: *Internet as a new media; cyber socialization; advantages and disadvantages of cyber socialization; young people in cyberspace; socio-pedagogical approach to cyber socialization.*

References

- Aisyana, R.M. (2018). The Internet as a Generation X Cybersocialization. Space. In V. Znakov & A. Zhuravlov (Eds.), *Human psychology as a subject of knowledge, communication and activity* (pp. 2070-2077). Moscow: Yzd-vo «Institute of Psychology RAN». [rus].
- Arestova, O. N. (1996). Communication in computer networks: psychological determinants and consequences. *Bulletin of Moscow University. Psychology*, 4, 14-20. [rus].
- Bedlinskiy, O. I. (2011). The adolescence periodization problem in modern society. ISSN 2307-5880. 2, 49-54. [ukr].
- Bezhevets, A. M. (2015). Some aspects of the individual's cyber-socialization. *Information and law*, 1(13), 140-144. [ukr].
- Butrova, N. N., & Tsarytsentseva, O. P. (2015). Content of the "I-virtual" image of Internet users (as an example adolescence). *Scientific and methodical electronic magazine "Concept"*, 12 (December), 76-80. [rus].
- Christina, K. C. Lee, & Denise M. Conroy (2003, December). The internet: a consumer socialization agent for teenagers, Proceedings Adelaide 1-3, University of Auckland ANZMAC, 1708-1715. [eng].
- Chystiakov, A. V. (2006). Socialization of personality in a society of Internet communications. Retrieved from: <https://www.dissercat.com/content/sotsializatsiya-lichnosti-v-obshchestve-internet-kommunikatsii-sotsiokulturnyi-analiz>. [rus].
- Erikson, E. (Trans.). (1996). Identity youth and crisis: A translation of the Tolstyykh, A.V. New York, W.W.Norton & Company o INC. [rus].
- Lanier, J. (2010) You are not a Gadget: A Manifesto. N.Y. [Adobe Digital Editions version]. Retrieved from <https://cmapspublic3.ihmc.us/rid=1MHHS4T68-C8ZML1-6DRW/YouAreNotAGadget-Jaron%20Lanier.pdf>. [eng].
- Law of Ukraine (05.02.1993) Promoting of social development and youth development in Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>. [ukr].
- Law of Ukraine (14.07.2016). Amendments to certain legislative acts of Ukraine concerning documents certifying the citizenship of Ukraine certify a person or his special status aimed at liberalization by the European Union of the visa regime for Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1474-19>. [ukr].
- Montgomery, K. (2000) Conference Proceedings April, Youth and digital media: A policy research agenda. *Journal of Adolescent Health* [Adobe Digital Editions version]. Vol.27S, 61-68. [eng].
- Obukhova, L. F. (1995). Psychology of a child: theories, facts, problems. Moscow: Trivola. [rus].

Petrunko, O. V. (n.d.). Mediasocialization, or socialization with media instead of socialization with adults. Retrieved from: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/petrunko_0003.pdf. [ukr].

Pleshakov, V. A. (2005). Virtual socialization as a modern aspect of the personality's quasi-socialization. *Problems of teacher education*, 21, 48-49. [rus].

Pleshakov, V. A. (2010). Cyber socialization: social development and social education of modern man. *Bulletin of KSU named after O.N. Nekrasova: Pedagogy. Psychology. Social work. Juvenology. Sociokinetics*, V.16, 2, 15-18. [rus].

Pleshakov, V. A. (2012). Human's cybersocialization: homo sapiens стал homo cyberus'om. Moscow: MPSU, «Prometei». Retrieved from: <http://www.homocyberus.ru/sites/default/files/homocyberus.pdf>. [rus].

Pleshakov, V. A., & Uholkov, N. V. (2013). The Internet as a factor in the cyber socialization of youth. *Bulletin of KSU named after O.N. Nekrasova: Pedagogy. Psychology. Social work. Juvenology. Sociokinetics*, V.13, 3, 117-119. [rus].

Ryzhanova, A. O. (2018). Updating social education as a condition for accelerating the development of Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University*, 1(315), 123-132. [ukr].

Ryzhanova, A. O. (2019). Transformation of social pedagogy and social work in the culture of the information society: a collective monograph (to the 90th anniversary of the HSAC) [Monograph]. Kharkiv, Kharkiv State Academy of Culture. [ukr].

Ryzhanova, A. O. The development of social pedagogics in socio-cultural context. (Unpublished master's thesis). Luhansk Taras Shevchenko National University, 2004. 442 p. [ukr].

Shakhmartova, O. M. (2011). Psychological aspects of communication in social networks of virtual reality. *Yzvestyia PHPU ym. V.H. Belynskoho*, 24, 1002–1008. [rus].

Sorotskyi, M. S. (2012). Virtual communication: an invitation to dialogue. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/v/virtualnoe-obschenie-priglasenie-k-dialogu>. [rus].

Tadaieva, A. V. (2014). Kibersocialization as a component of primary school children's socialization in informational society. *Bulletin of Kharkiv State Academy of Culture*, 42, 242-249. [ukr].

Tadaieva, A. V. (2016). *Socio-pedagogical support of primary schoolchildren's socialization in the modern information space* (Unpublished doctoral dissertation). Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv. [ukr].

Toffler, A. (1999). *The Third Wave*. Moscow: OOO "Fyrma "Yzd-vo ACT". [rus].

Trofymova, A. A. (2010). Understanding of the term "virtual reality". *Omsk Scientific Bulletin*, 6(92), 87-91. [rus].

Uholkov, N. V. (2012). High school students' cybersocialization as a socio-pedagogical phenomenon. Retrieved from: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=7026>. [rus].

Valkenburg, P. M., & Cantor, J. (2001). The development of a child into a consumer, *Applied Developmental Psychology*, 22, 61-72.

Voevodskova, E. E. (n.d.). Dependence on computer virtual reality. *Cyberleninka Science Library*. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/v/zavisimost-ot-kompyuternoy-virtualnoy-realnosti>. [rus].

Vozniuk, O. V. (November, 2017). The negative effects of cybersocialization. Retrieved from: http://eprints.zu.edu.ua/26318/1/stat_voznyuk.pdf.